

ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА ПРОЦЕСОТ НА ДОДЕЛУВАЊЕ Б-ИНТЕГРИРАНИ ЕКОЛОШКИ ДОЗВОЛИ

ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА ПРОЦЕСОТ НА ДОДЕЛУВАЊЕ Б-ИНТЕГРИРАНИ ЕКОЛОШКИ ДОЗВОЛИ

Електронско издание:
(ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА ПРОЦЕСОТ НА ДОДЕЛУВАЊЕ Б-ИНТЕГРИРАНИ ЕКОЛОШКИ ДОЗВОЛИ)

Издавач:
Центар за граѓански комуникации

Лектура:
Татјана Б. Ефтимоска

Графички дизајн:
Релатив

Скопје, јули 2024 година

CIP - Каталогизација во публикација Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје
352.077.3:502.17]:66/67(497.7)(047.31)

ЦЕНТАР за граѓански комуникации

Истражување за процесот на доделување б-интегрирани еколошки дозволи [Електронско издание] = Research on the process of issuing b-integrated environmental permits = Hulumtim në procesin e dhënies së lejeve të integruara ekologjike b / Центар за граѓански комуникации ; translation from macedonian to english Magdalena Simionska ; përkthet nga gjuhë maqedonase në gjuhën shqipe Agon Ismaili. - Текст во ПДФ формат, содрж. 20, 20, 20 стр., фотографии. - Скопје : Центар за граѓански комуникации ; Skopje : Center for Civil Communications ; Shkup: Qendra për Komunikime Qytetare, 2024

Начин на пристапување (URL): <https://ccc.org.mk/images/eko.pdf>. - Наслов преземен од екран. - Опис на изворот на ден 10.07.2024 год. - Напореден текст на мак., алб. и англ. јазик

ISBN 978-608-4974-36-9

а) Б-интегрирани еколошки дозволи -- Издавање -- Индустриски капацитети
-- Локална самоуправа -- Македонија -- Истражувања

COBISS.MK-ID 64058373

Kingdom of the Netherlands

Истражувањето е изготвено во рамките на проектот „Заштита од корупција“, со финансиска помош од Амбасадата на Кралството Холандија во Скопје, имплементиран од Центарот за граѓански комуникации, во периодот од 1 ноември 2021 година до 31 октомври 2024 година.

СОДРЖИНА

4 / КЛУЧНИ НАОДИ

6 / ЦЕЛ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

8 / ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА ПРОЦЕСОТ
НА ДОДЕЛУВАЊЕ Б-ИНТЕГРИРАНИ
ЕКОЛОШКИ ДОЗВОЛИ

19 / ПРЕПОРАКИ

КЛУЧНИ НАОДИ

- **Никој во земјава не располага со точниот податок за бројот на доделени Б-интегрирани еколошки дозволи што општините им ги издаваат на фирмите чие работење влијае врз животната средина.** Според Регистарот што го води Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), иматели на Б-интегрирани еколошки дозволи се 278 компании. Сепак, истражувањето покажа дека дел од дозволите што ги доделиле општините не се објавени во Регистарот, додека дел од фирмите со вакви дозволи, иако ги затвориле инсталациите, сè уште се евидентирани во Регистарот.
- **Никој нема одговор на прашањето кои сè компании треба да поседуваат Б-интегрирана еколошка дозвола.** Земјата нема интегриран систем, ниту контролен механизам со којшто ќе бидат опфатени сите индустриски капацитети кои со своите активности емитуваат материји штетни по животната средина. Општините немаат регистри на загадувачи. Дел од нив имаат изработено т.н. катастри на загадувачи, но на ниво на индустрии, а не и на поединечни фирми.
- **Иако фирмите носители на Б-интегрирани еколошки дозволи треба да плаќаат надоместоци по неколку основи, сепак дури и големите општини, годишно на оваа основа, вкупно собираат само по неколку илјади денари.** Оваа состојба отвора сомнеж дека општините не им ги пресметуваат надоместоците за поседување на Б-интегрирана дозвола на сите носители на дозволите. Воедно, се воочува дека дел од фирмите не ги плаќаат редовно ниту ваквите ниски надоместоци за кои се задолжени.
- **Годишните надоместоци што ги плаќаат фирмите кои поседуваат Б-интегрирана дозвола се движат од 915 денари до 22.860 денари.**
- **Големите разлики во приходите што ги остваруваат општините врз оваа основа упатуваат кон заклучок дека нема воедначен начин за пресметување на надоместоците за Б-интегрираните еколошки дозволи.**
- **Со оглед на тоа што годишните надоместоци за најголем дел од инсталациите кои поседуваат Б-интегрирана еколошка дозвола се идентични секоја година, може да се толкува дека дел од инсталациите не доставуваат ниту годишни извештаи за мерењата за загадувањето и дека нецелосно им се утврдува годишниот надоместок.**

- Сите податоци за остварените приходи од Б-интегрираните дозволи се обезбедени со користење на Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер. **Општините немаат пракса да ги информираат граѓаните за приходите што ги остваруваат од фирмите кои се носители на Б-интегрирани дозволи. Отсуството на транспарентност го зголемува ризикот од злоупотреби.**
- **Секоја втора општина се соочува со недостиг од инспекциски кадар во областа на животната средина.**
- Воочените слабости во доделувањето на Б-интегрираните еколошки дозволи ги зголемуваат ризиците од злоупотреба и од корупција во областа на животната средина.

ЦЕЛ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Целта на истражувањето е да се мапираат актуелните практики во однос на издавањето на Б-интегрираните еколошки дозволи, пред сè поради нотираните зголемени проблеми со заштитата на животната средина во државата. Во Националната стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси (2021 – 2025) се вели дека овој сектор добива на значење во последните години, поради воведувањето различни еколошки и други дозволи кои деловните субјекти треба да ги имаат за да можат да ги започнат/вршат своите оперативни активности. Истражувањето е поттикнато од ризикот од корупција во текот на процесот, којшто ја наметнува неопходноста од анализирање на постојните практики, детектирање на проблемите и изготвување соодветни препораки со цел зголемување на транспарентноста и интегритетот на овие процедури.

Законот за животна средина го уредува начинот на заштита, обновување и унапредување на квалитетот на животната средина, заштитата на животот и здравјето на луѓето, кое подразбира предвидување, следење, ограничување и отстранување на негативните влијанија врз животната средина. Со цел намалување на загадувањето и подигнување на стандардите за квалитет на животната средина, преку остварување економски развој а без деградација на животната средина, во согласност со законот се воведени интегрирани еколошки дозволи за загадувачите. Во зависност од видот и обемот на активностите, којшто се утврдува според соодветен праг на инсталиран производствен капацитет или вид сировина што се користи во процесот на производство, инсталациите треба да поседуваат А-интегрирани еколошки дозволи, кои ги издава Министерството за животна средина и просторно планирање, или Б-интегрирани еколошки дозволи, кои ги издаваат општините.

Владата на РСМ ги определува инсталациите за кои е потребна А и/или Б-интегрирана еколошка дозвола со Уредбата за определување на активностите на инсталациите за кои се издава интегрирана еколошка дозвола, односно дозвола за усогласување со оперативниот план и временскиот распоред за поднесување барање за дозвола за усогласување со оперативен план. Поимот 'инсталација', во контекст на интегрираните еколошки дозволи, претставува неподвижна техничка единица, индустриски капацитет каде што се вршат активности и кои би можеле да имаат ефект врз емисиите и загадувањето.

Операторите на нови инсталации со емисии штетни за животната средина и за животот и здравјето на луѓето, во случаите кога станува збор за инсталации со помал капацитет, се должни да обезбедат Б-интегрирана еколошка дозвола. Во контекст на интегрираното спречување и контролата на загадувањето, 'дозвола' е пишаната одлука со која се дава овластување за работа на инсталацијата, а што е предмет на одредени услови со кои се гарантира дека инсталацијата е усогласена со законските барања.

Со цел да се мапира состојбата со доделувањето на Б-интегрираните дозволи, Центарот за граѓански комуникации, заедно со невладините организации вклучени во спроведување на проектот „Заштита од корупција“ (Младински културен центар – Битола, Рурална коалиција, Центар за интеркултурен дијалог, Еколошко друштво „Вила Зора“ Велес, Здружение на граѓани Центар за истражување и анализи НОВУС Струмица, Здружение Мултикултура, Здружение на граѓани ЗИП Институт за политики и добро владение и ЕХО Едукативно-хуманитарна организација), до осумте општини вклучени во проектот достави идентични барања за информации. Од општините Битола, Кичево, Куманово, Неготино, Тетово, Струмица, Чаир и Штип беа побарани следните информации: колку индустриски капацитети/инсталации функционираат на територијата на нивната општина; дали имаат воспоставено Регистар на загадувачи; колку Б-интегрирани еколошки дозволи имаат издадено во период од 2018 до 2022 година; дали МЖСПП има издадено Б-интегрирани еколошки дозволи на оператори во име на општината; колку лица во општината работат на издавање Б-интегрирани еколошки дозволи, а колкав е бројот на предвидени работни места во оваа област во актот за систематизација и организација на работните места во општината; дали е изготвен/донесен Правилник за утврдување на условите за издавање Б-интегрирана еколошка дозвола; колку изнесуваат остварените приходи во периодот од 2018 до 2022 година по сите основи поврзани со Б-интегрираните еколошки дозволи за секоја инсталација поединечно; колкав е број на систематизирани, а колкав на пополнети работни места – овластени инспектори за животна средина во општината; доколку во општината не е вработен ниту еден овластен инспектор за животна средина, кој врши активности во доменот на инспекцискиот надзор; дали во периодот од 2018 до 2022 година е извршена контрола на работењето на овластените инспектори од страна на државен инспектор; колку редовни, вонредни и контролни инспекциски надзори се планирани, а колку спроведени во период од 2018 до 2022 година; колку Б-интегрирани дозволи се одземени поради прекршување на задолжителните услови утврдени со дозволата во периодот 2018 до 2022 година; да се достават годишните програми и извештаи за работа за вршење инспекциски надзор во период од 2018 до 2022 година; на кој начин се следат состојбите кај инсталациите кои испуштаат опасни супстанции а кои поседуваат Б-интегрирани еколошки дозволи; дали имаат податоци за начинот на којшто операторите на инсталации ги следат емисиите што произлегуваат од нивните активности кои влијаат врз животната средина и дали операторите се обврзани овие податоци да ги доставуваат до општината, како и на кој начин се искористени средствата наплатени по основ на надоместоци за издадени Б-интегрирани еколошки дозволи.

Истражувањето е изготвено врз основа на добиените информации од општините.

ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА ПРОЦЕСОТ НА ДОДЕЛУВАЊЕ Б-ИНТЕГРИРАНИ ЕКОЛОШКИ ДОЗВОЛИ

- Никој во земјава не располага со точниот податок за бројот на доделени Б-интегрирани еколошки дозволи што општините им ги издаваат на фирмите чие работење влијае врз животната средина. Според Регистарот што го води Министерството за животна средина и просторно планирање, иматели на Б-интегрирани еколошки дозволи се 278 компании. Сепак, истражувањето покажа дека дел од дозволите што ги доделиле општините не се објавени во Регистарот, додека дел од фирмите со вакви дозволи, иако ги затвориле инсталациите, сè уште се евидентирани во Регистарот.

Б-интегрираните еколошки дозволи ги издаваат општините. Во случај кога инсталацијата се наоѓа во заштитено подрачје утврдено според закон, органот надлежен за издавање Б-интегрирана еколошка дозвола е Министерството за животна средина и просторно планирање. Градоначалникот на општината е должен да води општински регистар на Б-интегрираните еколошки дозволи за своето подрачје, како и да достави копија до МЖСПП каде што се води и се одржува единствен регистар на издадени Б-интегрирани еколошки дозволи.

Единствениот регистар на издадени Б-интегрирани еколошки дозволи е објавен на веб-страницата на Министерството, но во него не се евидентирани сите доделени Б-интегрирани еколошки дозволи.

Истражувањето покажа дека во Единствениот регистар на издадени Б-интегрирани еколошки дозволи што го води Министерството за животна средина и просторно планирање, од една страна, недостасуваат фирми на кои им се доделени Б-интегрирани дозволи, а од друга страна, пак, фирми кои веќе не се носители на ваква дозвола сè уште се евидентирани во Единствениот регистар. Така, во Единствениот регистар не можат да се пронајдат 5 фирми за кои Општина Неготино во изминатиот период издала Б-интегрирани дозволи, а од друга страна, пак, во регистарот стои име на фирма од Куманово на која ѝ е истечена дозволата и инсталацијата за која е издадена дозволата е веќе затворена.

Поконкретно, според наодите од истражувањето, во Единствениот регистар на издадени Б-интегрирани еколошки дозволи недостигаат фирмите „Јуниор-трејд“ ДООЕЛ и ДПТУ „ВС-ГД“ ДООЕЛ Кавадарци, за кои Б-интегрираните дозволи се издадени во 2015 година, потоа ДПТУ „Вардар песок“ ДОО, со издадена дозвола во 2017 година, ДПТУ „Интернационал фреш фуд“ ДОО, со дозвола од 2021 година, и Градежно друштво „Гранит“, со дозвола од 2023 година. За овие фирми Општина Неготино издала Б-интегрирани еколошки дозволи, но нив ги нема во Единствениот регистар што го води МЖСПП. Од друга страна, пак, во Единствениот регистар не е евидентирано дека настанале промени кај некои од инсталациите во однос на поседувањето на Б-интегрираните еколошки дозволи (на пример, кај Млекара „Здравје Радово“ ДОО). Во добиениот одговор од Општина Куманово се вели дека дозволата на инсталацијата на млекарницата е истечена и самата инсталација е затворена, но тоа не е променето во Регистарот. Според ова, не може да се востанови колкав е бројот на инсталации кои поседуваат Б-интегрирани еколошки дозволи во државата зашто во него едни инсталации недостасуваат, а други не се отстранети.

Според Законот за животна средина, градоначалниците се должни да водат општински, односно градски регистар (за Град Скопје) на Б-интегрирани еколошки дозволи за своето подрачје, како и да достават копија до органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина (МЖСПП).

Гледано од перспектива на општините, спроведеното истражување покажа дека општините кои имаат доделено Б-интегрирани еколошки дозволи водат општински регистри за нив. Но, воочена е неусогласеност на податоците од општинските регистри со единствениот регистар на издадени Б-интегрирани еколошки дозволи што го води Министерството за животна средина и просторно планирање.

Општински регистри на Б-интегрирани еколошки дозволи

Општина	Општината води регистар на Б-интегрирани дозволи
Битола	да
Кичево	да
Куманово	да
Неготино	да
Струмица	да
Тетово	Немаат издадено Б-интегрирани дозволи и затоа немаат регистар
Чаир	Немаат издадено Б-интегрирани дозволи и затоа немаат регистар
Штип	да

Инаку, покрај единствениот регистар на издадени Б-интегрирани еколошки дозволи што се наоѓа на веб-страницата на Министерството за животна средина и просторно планирање, Министерството има изработено и веб-платформа насловена како www.registers.mk, посветена на А и Б еколошките дозволи. Истражувањето открива дека и оваа платформа е проследена со слабости, поради тоа што последен пат е ажурирана во 2022 година и во неа недостасуваат сите дозволи издадени по 2022 година. Ваквото двојно евидентирање на носителите на интегрирани дозволи може дополнително да доведе до забуна кај граѓаните кои се заинтересирани да проверат дали некоја компанија поседува дозвола од ваков вид.

- Никој нема одговор на прашањето кои сè компании треба да поседуваат Б-интегрирана еколошка дозвола. Земјата нема интегриран систем, ниту контролен механизам со којшто ќе бидат опфатени сите индустриски капацитети кои со своите активности емитуваат материји штетни по животната средина. Општините немаат регистри на загадувачи.

Според податоците на Државниот завод за статистика, во земјата има вкупно 73.061 активен деловен субјект. Иако точно се знае колкав е бројот на активни деловни субјекти и како тие, во согласност со Националната класификација на дејностите, се распределени по сектори, не е познат точниот број на фирми кои реализираат активности според кои би требало да поседуваат Б-интегрирана еколошка дозвола. Една четвртина или 18.965 од овие фирми се наоѓаат на територијата на општините Битола, Неготино, Кичево, Куманово, Струмица, Тетово, Чаир и Штип, кои се предмет на нашето истражување.

Во овие осум општини, според податоците кои ги добивме преку барања за слободен пристап до информации, се доделени 56 Б-интегрирани еколошки дозволи. Најмногу од нив се во Општина Штип, 14, една помалку во Општина Струмица, 13, 11 во Општина Куманово, 7 во Општина Битола. Општина Неготино има доделено 5 Б-интегрирани еколошки дозволи. На подрачјето на Општина Тетово се издадени 3 Б-интегрирани дозволи, но тоа е направено од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање бидејќи се наоѓаат во заштитено подрачје. Општина Кичево има доделено две дозволи. Најмал број на дозволи, и тоа само една, има во Општина Чаир, каде што Б-интегрираната еколошка дозвола е доделена од страна на Град Скопје на Друштвото за снабдување со пареа и топла вода Скопје Север АД Скопје.

Бројот на доделени Б-интегрирани дозволи, ставен во сооднос со бројот на индустриски капацитети на општините, говори дека во сите уделот е под 1 %. Сепак, во Општина Штип има удел од 0,76 %, а во Општина Чаир – само 0,05 %.

Издадени Б-интегрирани еколошки дозволи

Општина	Вкупен број на издадени Б-интегрирани дозволи	Број на индустриски капацитети	Издадени дозволи во однос на бројот на индустриски капацитети
Штип	14	1.854	0,76 %
Струмица	13	2.394	0,54 %
Куманово	11	3.019	0,36 %
Битола	7	3.829	0,18 %
Неготино	5	765	0,65 %
Тетово	3	3.707	0,08 %
Кичево	2	1.462	0,14 %
Чаир	1	1.935	0,05 %

Во периодот од 2018 до 2022 година, осумте општини издале 23 Б-интегрирани еколошки дозволи. Најголем број од нив, дури девет, издала Општина Куманово, следува Општина Штип со седум, па Општина Битола со три, Струмица со две и, со по една дозвола, општините Кичево и Неготино.

Број на Б-интегрирани еколошки дозволи издадени од општините и МЖСПП

Општина	Број на Б-интегрирани еколошки дозволи издадени во периодот од 2018 – 2022 година	Број на дозволи издадени од Министерство за животна средина и просторно планирање
Куманово	9	0
Штип	7	0
Битола	3	0
Струмица	2	0
Кичево	1	0
Неготино	1	0
Тетово	0	3
Чаир	Б-интегрирани еколошки дозволи издава Град Скопје	0

Осумте општини во овој период реиздале вкупно 10 Б-интегрирани еколошки дозволи. Градоначалникот е должен на секои седум години да ги проверува условите утврдени со дозволата и доколку настанале измени во прописите за заштита на животната средина кои можат да влијаат врз работењето на инсталацијата, должен е да отпочне постапка за измена на Б-интегрираната дозвола. Ниту една од осумте општини во периодот од 2018 до 2022 година не одзела лиценца за Б-интегрирана дозвола од некоја од инсталациите кои поседуваат дозволи.

Број на реиздадени Б-интегрирани еколошки дозволи

Општина	Реиздадени Б-интегрирани дозволи
Куманово	5
Струмица	3
Битола	1
Неготино	1
Кичево	0
Тетово	0
Чаир	Б-интегрирани еколошки дозволи реиздава Град Скопје
Штип	0

За издавање на Б-интегрирана еколошка дозвола, општините треба да имаат определено најмалку едно лице во локалната администрација кое има висока стручна подготовка од областа на природните и техничките науки.

Лица кои работат на издавање Б-интегрирани дозволи

Општина	Број на лица кои работат на издавање на дозволите	Вкупен број на издадени Б-интегрирани дозволи
Штип	2	14
Струмица	2	13
Битола	2	7
Куманово	1	11
Неготино	1	4
Кичево	1	2
Тетово	0	3
Чаир	0	1

Како што може да се види од табеларниот приказ, шест од осум општини имаат определено лица кои работат врз издавање на овие дозволи. Општините Тетово и Чаир немаат издадено дозволи од ваков тип, па според тоа немаат предвидено лица кои би ја работеле таа проблематика. Во општините Неготино и Кичево, според систематизацијата се предвидени поголем број лица да работат на оваа проблематика (седум и две), но работи само едно лице, додека во Општина Битола, по систематизација е предвидено едно лице, а на оваа позиција имаат вработено две лица.

- Општините немаат регистри на загадувачи. Дел од нив имаат изработено т.н. катастри на загадувачи, но на ниво на индустрии, а не и на поединечни фирми.

Според Правилникот за формата, содржината, методологијата и начинот на водење регистар на испуштање и пренесување загадувачи, овие регистри треба да содржат податоци за инсталацијата со сите постројки во неа и нејзината географска местоположба, испуштањето на загадувачи во медиумите на животната средина (воздух, вода и почва), создавање и пренесување отпад надвор од локацијата и нивно одредиште итн. Ваков вид на регистри немаат изготвено ниту една од општините.

Притоа, од вкупно осум општини вклучени во проектот, единствено општините Битола, Кичево и Куманово имаат изготвено т.н. катастри на загадувачи, кои се на ниво на индустрии, и во нив не се наведени поединечни инсталации или загадувањето од нив. Општините Штип и Тетово информираа дека се вклучени во проект на Министерството за животна средина и просторно планирање за изработка на катастри на загадувачи.

Со оглед на тоа што немаат изготвено регистри на загадувачи, не може да се очекува општините да знаат колку компании треба да поседуваат Б-интегрирана еколошка дозвола, односно дали побарале дозволи сите фирми што требало да го сторат тоа.

- Иако фирмите носители на Б-интегрирани еколошки дозволи треба да плаќаат надоместоци по неколку основи, сепак, дури и големите општини, годишно на оваа основа, вкупно собираат само по неколку илјади денари. Оваа состојба отвора сомнеж дека општините не им ги пресметуваат надоместоците за поседување на Б-интегрирана дозвола на сите носители на дозволите. Воедно, се воочува дека дел од фирмите не ги плаќаат редовно ниту ваквите ниски надоместоци за кои се задолжени.

Според Законот за животна средина, инсталациите што поседуваат Б-интегрирана дозвола се должни да ѝ плаќаат надоместоци на општината, и тоа по неколку основи: поднесување на барањето, измена на дозволата, пренос на дозволата, годишен надоместок за поседување дозвола, годишен надоместок за редовен надзор и надоместок за затворање на инсталацијата. Определувањето на висината на надоместоците се врши врз основа на бројот на местата на инсталацијата од кои се испуштаат емисии во животната средина, бројот на задолжителните услови и мерки утврдени во дозволата, видот и големината на емисиите во животната средина, како и врз основа на површината што ја зафаќа инсталацијата. Попрецизно, висината на надоместоците е регулирана со Уредбата за висината на надоместокот што треба да го плаќаат операторите на инсталациите кои вршат активности за Б-интегрирана еколошка дозвола.

Според добиените податоци на ниво на инсталации, може да се воочи дека годишните надоместоци што ги плаќаат фирмите кои поседуваат Б-интегрирана дозвола се движат од само 915 денари до 22.860 денари.

Гледано, пак, на ниво на општините, истражувањето открива дека приходите што ги остваруваат по овие основи се исклучително скромни. Во петгодишниот период од 2018 до 2022 година, годишно анализираниите општини остварувале приход од само 1.220 до 165.017 денари.

Големите разлики во остварените приходи во однос на Б-интегрираните дозволи отвораат сомнеж дека општините не им ги пресметуваат надоместоците за годишно поседување на Б-интегрирана дозвола на сите носители на дозволите.

Како што може да се види од табеларниот приказ, најмногу приходи просечно годишно прибира Општина Струмица, 165.017 денари (2.680 евра). Следна е Општина Куманово, со приходи од 146.204 денари, или околу 2.400 евра годишно. На трето место е Општина Неготино, со годишни приходи по оваа основа од 35.000 денари (570 евра). Следува Општина Штип, која 14-те инсталации што имаат Б-интегрирани дозволи просечно годишно ги задолжувала да платат 19.308 денари (320 евра). На петто место е Општина Кичево, со приходи од 10.230 денари, или 170 евра. Иако има 7 инсталации што се носители на Б-интегрирани дозволи, Општина Битола просечно годишно наплатувала по само 1.220 денари, или 20 евра. Општините Тетово и Чаир немаат остварено прилив бидејќи тие не ги издале Б-интегрираните дозволи, туку тоа го направиле Министерството за животна средина и просторно планирање и Градот Скопје.

Просечни приходи од Б-интегрираните еколошки дозволи во период 2018 – 2022 година

Општина	Број на издадени дозволи	Просечни годишни приходи во денари
Струмица	13	165.017
Куманово	11	146.204
Неготино	4	35.000
Штип	14	19.308
Кичево	2	10.230
Битола	7	1.220
Тетово	3	0
Чаир	1	0

Гледано на ниво на години, во периодот од 2018 до 2022 година Општина Битола планирала да оствари приходи од Б-интегрираните дозволи по идентични 10 илјади денари. Притоа, не успеала да ги оствари ниту тие ниски проекции. Па така, општината која има издадено 7 дозволи во 2018 година воопшто немала приходи по оваа основа, во 2020 година биле собрани само 1.890 денари, во 2021 година – скромни 1.363 денари и во 2022 година – 2.847 денари. Ниското ниво на проекција на овие приходи упатува на ризикот дека општината не води прецизна евиденција и не им пресметува на фирмите надоместок за годишно поседување Б-интегрирана дозвола за период на поседување на дозволата.

Исклучително ниски приходи на годишно ниво имала и Општина Кичево. Во 2018 година општината на својата сметка добила 10.200 денари, во 2019, 2020 и 2021 година сумата била идентична и изнесувала 7.210 денари, а во 2022 година – 19.310 денари.

Општина Штип, во одговорот кон барањето за слободен пристап, само ни ги достави инсталациите што поседуваат Б-интегрирана дозвола и колкав е надоместокот што тие се задолжени да го платат, и за поседување Б-интегрирана дозвола и за редовен надзор. Оттука, не се располага со приходите на годишно ниво, туку со вкупни приходи остварени во периодот 2018 – 2022 година. Притоа, не е исклучено и овие скромни приходи да не се наплатени во целост.

Остварените приходи на Општина Неготино по сите основи за доделените Б-интегрирани еколошки дозволи во периодот од 2018 до 2022 година се непроменети и секоја година изнесуваат по само 35.000 денари.

Гледано на ниво на години, Општина Куманово има најголеми приходи од Б-интегрирани дозволи, и тоа во 2021 година во износ од 255.392 денари, а најмал приход остварила во 2019, и тоа 79.241 денари.

Општина Струмица, пак, по оваа основа во 2018 и 2019 година имала приходи по 171.424 денари. Во 2020 година приходите изнесувале 138.164 денари, потоа 163.548 во 2021 година и 180.527 денари во 2022 година.

Приливи од надоместоци за Б-интегрирана еколошка дозвола во периодот 2018 – 2022 година

Општина	Број на издадени дозволи	2018	2019	2020	2021	2022
Струмица	13	171.424	171.424	138.164	163.548	180.527
Куманово	11	166.480	79.241	98.394	255.392	131.511
Неготино	4	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000
Кичево	2	10.210	7.210	7.210	7.210	19.310
Битола	7	0	/	1.890	1.363	2.847
Штип	14	не ги достави податоците на годишно ниво	не ги достави податоците на годишно ниво	не ги достави податоците на годишно ниво	не ги достави податоците на годишно ниво	не ги достави податоците на годишно ниво
Тетово	3	0	0	0	0	0
Чаир	1	0	0	0	0	0

- Сите податоци за остварените приходи од Б-интегрираните дозволи се обезбедени со користење на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Општините немаат пракса да ги информираат граѓаните за приходите што ги остваруваат од фирмите кои се носители на Б-интегрирани дозволи. Отсуството на транспарентност го зголемува ризикот на злоупотреби.

Годишните надоместоци што ги плаќаат фирмите кои поседуваат Б-интегрирана дозвола се движат од 915 денари до 22.860 денари.

Од општините вклучени во ова истражување врз основа на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер беше побарано да се достават податоци колку изнесуваат остварените приходи во периодот од 2018 до 2022 година по сите основи поврзани со Б-интегрирани еколошки дозволи за секоја инсталација поединечно. Но, овие податоци ги доставија само дел од општините.

Општините Струмица и Кичево доставија детални информации за остварените приходи на инсталациите кои поседуваат Б-интегрирана еколошка дозвола поединечно за секоја инсталација, додека, пак, општините Битола, Неготино и Куманово доставија вкупен износ на остварените приходи за периодот од 2018 до 2022 година. Општина Штип ни достави информација само со колкави средства ги задолжила инсталациите да плаќаат, но не и за приходите што ги остварила. Општините Чаир и Тетово не остваруваат приходи, поради тоа што самостојно немаат издадено ниту една Б-интегрирана дозвола.

Годишните надоместоци што ги плаќаат фирмите кои поседуваат Б-интегрирана дозвола се движат од 915 денари до 22.860 денари. Од податоците кои ни беа доставени, најмалку, односно со 915 денари, Општина Битола ја задолжила инсталацијата ИМВ индустрија за млеко Велковски. Останатите инсталации кои имаат добиено Б дозвола од општината плаќаат годишен надоместок до 1890 денари. Најмногу, односно 22.860 денари за годишен надоместок за поседување на дозволата, плаќа струмичкиот погон за производство на бетон ДГ „Бетон ПМ“ ДОО Струмица. Останатите инсталации во Струмица плаќаат од 4.690 до 19.200 денари. Со сума од 3.721 денар до 22.580 денари се задолжени инсталациите кои поседуваат Б-интегрирана дозвола од Општина Штип, додека тие во Кичево плаќаат по 7210, односно 8.100 денари.

Со оглед на тоа што речиси сите општини одговорија дека приходите добиени од Б-интегрирани еколошки дозволи се користат за програми или активности за заштита на животната средина, значајно е да се наведе дека само дел од мониторираните општини имаат програма за животна средина, и тоа Струмица, Куманово, Битола и Неготино.

Вредноста на овие програми во вкупните буџети се движи од скромните 0,36 % во Неготино до 2,01 % во Општина Струмица. Гледано од аспект на уделот на остварените приходи од Б-интегрираните дозволи во финансирањето на програмите за животна средина, произлегува дека тој е најмал е во Битола, со 0,03 %, а најголем во Струмица, со 7,37 %.

Вредност на програмите за животна средина

Општина	Буџети за 2022 година	Програма за животна средина во 2022 година	Удел на програмата во Буџетот на општината	Процент на финансирањето на програмите од приходите од Б-интегрираните дозволи
Струмица	1.217.311.189	24.500.000	2,01 %	7.37 %
Куманово	1.859.090.286	29.998.000	1,61 %	0,44 %
Битола	1.858.404.537	9.500.000	0,51 %	0,03 %
Неготино	373.022.919	1.330.000	0,36 %	2,63 %
Кичево	804.790.174	/	/	/
Тетово	1.526.335.202	/	/	/
Чаир	838.511.179	/	/	/
Штип	948.401.295	/	/	/

Податоците за програмите за животна средина се обезбедени од веб-страниците на општините.

- Со оглед на тоа што годишните надоместоци за најголем дел од инсталациите кои поседуваат Б-интегрирана еколошка дозвола секоја година се идентични, може да се толкува дека дел од инсталациите не доставуваат ниту годишни извештаи за мерењата и дека нецелосно им се утврдува надоместок по основа на издадени Б-дозволи. Дополнителен проблем е што дел од општините немаат ниту овластени инспектори за животна средина.

Сите општини велат дека инсталациите што поседуваат Б-интегрирани еколошки дозволи, во согласност со самите дозволи, се должни да вршат мониторинг на емисиите на животната средина и, најмалку еднаш годишно, до општината да доставуваат стручни извештаи од мониторинг извршен од страна на акредитиран субјект. Во случај овластениот инспектор за животна средина да има потреба од дополнителни информации, тој има право да побара дополнително мерење на емисиите.

Дел од општините немаат овластени инспектори за животна средина. Поконкретно, општините Кичево и Неготино немаат овластени инспектори за животна средина. Во Општина Кичево има инспектор со овластување, додека во Општина Неготино, лицето кое работи не е овластен инспектор. Овластениот инспектор за животна средина во Општина Чаир е вработен во 2023 година. Општина Тетово има пет лиценцирани инспектори за животна средина, Општина Куманово два, додека општините Битола, Струмица и Штип имаат по еден овластен инспектор за животна средина.

Овластени инспектори за животна средина

Општина	Број на овластени инспектори за животна средина во општината
Битола	1
Кичево	Нема овластен инспектор, туку 1 инспектор со овластување
Куманово	2
Неготино	Нема овластен инспектор
Струмица	1
Тетово	5
Чаир	1 (Инспекторот е вработен во 2023)
Штип	1

Во периодот од 2018 до 2022 година, општините Неготино и Чаир (обврска на Град Скопје) не правеле инспекциски надзори. Општина Кичево направила само три контролни надзори, додека општините Битола, Куманово и Тетово правеле надзори во континуитет во целиот период. Општините Струмица и Штип располагаат со делумни податоци поради тоа што инспекторите кои во одреден временски период работеле во општината повеќе не работат, па недостасуваат информациите за спроведените надзори во тој временски период.

Во Општина Тетово велат дека не располагаат со податоците за одделните години, туку вкупно за периодот од пет години и тој податок изнесува 650.

Вкупен број на извршени редовни, вонредни и контролни надзори во општините

Општина	2018	2019	2020	2021	2022
Битола	142	71	20	53	77
Кичево	0	0	0	0	3
Куманово	172	153	87	183	157
Неготино	0	0	0	0	0
Струмица	Општината не располага со податоците	Општината не располага со податоците	Општината не располага со податоците	Општината не располага со податоците	108
Тетово	Општината не располага со податоците	Општината не располага со податоците	Општината не располага со податоците	Општината не располага со податоците	Општината не располага со податоците
Чаир	0	0	0	0	0
Штип	Општината не располага со податоците	Општината не располага со податоците	7 (Општината немала инспектор за животна средина)	18 (Општината немала инспектор за животна средина)	4 (Општината немала инспектор за животна средина)

Во Општина Штип информираа дека за 2018 и 2019 немаат податоци бидејќи претходниот инспектор повеќе не работи во општината, а во периодот од 2019 до 2022 година во општината немало инспектор за животна средина. Итните и неодложни ги извршувал раководителот на сектор за инспекциски работи.

ПРЕПОРАКИ

- » Водење прецизна евиденција за доделените Б-интегрирани еколошки дозволи, и на ниво на општините и на ниво на државата, и обезбедување пристап на граѓаните до овие податоци.
- » Воспоставување интегриран систем и контролен механизам преку којшто целосно ќе бидат опфатени индустриските инсталации, односно капацитети, кои со своите активности емитуваат материји штетни по животната средина и оттука, треба да бидат носители на Б-интегрираните еколошки дозволи.
- » Почести неселективни и несубјективни контроли за пронаоѓање инсталации кои требало, а не поднеле барање за добивање Б-интегрирана дозвола, како и врз субјектите кои поседуваат дозволи од ваков тип, со цел да се заштити животната средина.
- » Иницирање измени во законската регулатива за коригирање на формулата преку која се утврдува висината на средствата што треба да ги платат инсталациите што поседуваат Б-интегрирана дозвола.
- » Општините на годишно ниво да обезбедуваат известувања од операторите со инсталации за количината на загадувачките супстанции и овие податоци да ги користат при пресметка на годишниот надоместок за поседување Б-интегрирана еколошка дозвола.
- » Општините да ги пресметуваат надоместоците за годишно поседување Б-интегрирана дозвола за сите носители на дозволите и да водат сметка за навремена наплата на овие побарувања.
- » Воспоставување воедначен начин на пресметување на надоместоците за Б-интегрирани еколошки дозволи и иницирање измени во законската регулатива за определување поконкретни насоки за наменското искористување на наплатените надоместоци.
- » Пополнување на сите предвидени работни места за овластени инспектори за животна средина во локалните самоуправи, со цел спроведување континуирани редовни, вонредни и контролни надзори на индустриските капацитети.

